

ברכות פרק חמישי

ברכות ארבעות לאמורי ג' ראשונות וק"ל וכסות הוא :
וכנס דחק את עצמו הגאון הל' :

שם בגמרא רב שפתותי בעות מחלן למתפלל
וכ' כתב הגאון מהר"ר מנחם

צורי בתשובה סי' ע"ג מחלן מוכח דאסור לבעב עבמו
בשעת תפלה הא דאמרינן כל עצמותי תאמרנה וגו'
לא נאמר אלא בשבטו של מקום כדכתי' ה' מי כמוך אכל
בתפלה למדנו כמה הלכתא גברתא מקראי דמנה וזו
לדידן אסת מהס דכתיב רק שפתותי בעות ורק מיעוטא
הוא ולי לאסור השמעת קול הרי בפירוט נאמר וקולה לא
ישמע הא אינו מועט אלא תנועת הגוף וכו' וכן דין
שהתפלה תהא ממעמיק הלב וכו' עכ"ל . יש לדקדק
בדבריו במאי שאמר דמכריע דקאי על תנועת הגוף
מאוס דאי להשמעת קול קאי הלא בנאמר בפירוט וקולה
לא ישמע קשה דהא מכל מקום כריך לדרוש שיתווד
בשפתותי ואין לומר דמכל מקום מחלת רק כדרש דה"ל
לכתוב ושפתי' בעות הסם ורק למעוסי שאר תנועת הגוף
קשה למה לי להכריע מכיפא דקרא דאמ' מאוס דאשמיעת
קול קאריכו' כך ה"ל למימר דאי לברכות שיתווד שפתיס
הרי כתיב עשור שפתותי בעות ורק למעוסי אתי
והשמעת קול דקאט למה לי . ואפשר שכוונתו כך דכדאי
זה אין כריך להביא כלל דהלא מפורש הוא רק שפתותי
בעות ולא מחילת רק כדרוש שיתווד שפתיס רק שפתי
דקא למעט השמעת קול אתי דהיינו רק שתתווד בשפתי
ולא תשמיע הקול זה אינו הא נאמר בפירוט וכו' . ורק
למעוסי תנועת הגוף אתי . אבל קשה אמאי לא מיייתי
הגמרא דרוש זה דמיייתי כל הלכתא גברתא דכלמוד
מהני קראי ולא מיייתי הך דרשא . וכו' לתרץ דזיל בתר
טעמא לאסור תנועת הגוף מאוס שהתפלה נריכה כוחות
הלב דזקא כדמסיים בלשוננו הרב הכ"ל וכן דין שתי
ממעמיק הלב א"כ כשתתחיל בגמרא מחלן למתפלל
שכריך שיכוין לבו אין כריך לפרש יותר למעט תנועת
הגוף מחלת רק כי הוא זהו הטעם לכריך כוחות הלב
ככ"ל . ודוק :

בתוספת ברה

במקום רנה וכו' פשטי'
דקרא וכו' . כ"ל לפרש
דקשה בגמרא מאי פריך מאי וגילה ברעדה הלא קושיא
זאת קשיא על הפסוק והאידך תל' קושי' זאת אדרש דר'
במתן בר' יצחק . ועוד קשה למאי נפקא מינה הכי רב
במתן סיפא דקרא וגילו ברעדה הא דרשנו רק מרישא
דקרא עבדו את ה' ביראה . והנה על קושיי' הכ"ל יש
לתרץ דכפ"ל לשון יש בקרא ואשמעות אחד יש למרווייהו
וכמו שגדרש מעבדו את ה' ביראה שפירושו שהתפלה שהי'
במקום עבודה תהי' ביראה היינו בכבוד ראש כן הוא
הפי' על וגילו ברעדה כי התפלה נקרא ג"כ גילה לשון
שמחה כדאמ' לקמן ריבה זו תפלה א"כ שפיר הוא משמעות
דקרא וגילו דהיינו שתתפללו תהי' ברעדה היינו ג"כ
בכבוד ראש ככ"ל והוא ממש כמו רישא דקרא לזה מביא
ר' נתן גס הסיפא כי משתיהן כדרש והמקשה לא הבין
זאת ופריך מאי וגילו ברעדה אין כוונתו לשאול על פירושו
הפסוק דא"כ ה' לו לשאול בלא דרש ר' נתן ככ"ל אלא
ידע פי' הפסוק באיזה אופן אחר רק דהקשה על רב
במתן למה לי להביא סיפא דקרא לדרשנו ככ"ל ויתירה
הגמרא במתן גילה שם תהא רעדה כוונתו כמו שפירשו
דאשתפלה קאי ג"כ במקום תפלה דהיינו גילה שם תהא
רעדה דהיינו כבוד ראש ורישא וסיפא דקרא לדרש ס'
מכוחי' אצל לפי פשט זה יהי' קשה מאי שכתב דמפרש
וכוונתו ליטאל אסיפא דקרא יותר מארישא דקרא והי'
לי להקשות ג"כ מאי עבדו את ה' ביראה לפרש פי' הפסוק
הלא ג"כ מפורש הסיפא כמו הרישא ואי מאוס דאינו מפורש
דע"כ ה"ל תפלה הלא ג"כ אינו מפורש דעבדו היינו
תפלה הלא ע"כ אינו תפלה עצמה אלא שהוא במקום

עבודה וגילה היינו תפלה עצמה וכל זה הוא לפירוש ראש
שפירש תפלה מהיה במקום עבודה אבל אם נאמר דתפלה
עצמה נקרא עבודה ממש א"כ לא קשיא מידי דיל' דלא
כריך לפרש כלום על הרישא שאם מפורש עבדו דהיינו
התפללו ביראה אצל מכל מקום קשה והלא גם הרישא
מפורש אכן דאם נאמר דעל גילה ברעדה יש כ משמעות
פ רש' אחרים לא קשיא מידי דרישא לא הוצרך לפרש
דעבדו היינו תפלה ממש ככ"ל מה שאין כן הם פ"ד דקרא
הי' כוונת משמעות אחר לזה פריך מאי וגילו וכו' למאי
נפיק מינה הביא סיפא דקרא ויתרין שגס הסיפא דרוש
ככ"ל לתפלה לזה יהי' כוונת התבטות ממש דהי' קשה
להתווכח על כל הקושיות במה נפיק ככ"ל מאי מקשה
מאי וגילו ואם הכוונה למה שכתבנו למה פשט לי יותר
ישא דקרא מסיפא דקרא דהא על הרישא לא הוצרך
לפרש כלום וסיפא דקרא הוצרך לפרש לזה כתבו והתוס'
פשטי' דקרא עבדו את ה' ביראה וכושיא יום רעדה
תגילו פירושו שהפסוק נדרש על השכר ולא על התפלה
איך תהי' לכן לא תביק אדעתא לפרש וגילו ברעדה
כתדוק הגמרא . ואין להקשות מכל מקום פי' לו להגמרא
ג"כ לפרש רישא דקרא להורות שעבדו היינו תפלה שהיה
לנו במקום עבודה לזה פירושו והכי מפורש בירושלמי
עבדו את ה' ביראה היינו תפלה דהיא עיקר עבודה ולא
כשם שאתה כוונת שפלה היא במקום עבודה רק שהתפלה
היא עבודה מאד דאמר ר' עובדיה ונאמר דא"כ מהפרי
לעבוד ככל לבבכם זו תפלה דעבודה פירושו תפלה ממש
א"כ ארישא דקרא לא הוצרך לפרש כלום כי הוא מפורש
ואם שכל בקרא מה שאין כן סיפא דקרא דפשט זהו
כאמ' אחר כך ה' הוצרך לפרש . ודוק :

בתוספת ברה

רב גאון עבד עבד כדרייתא
ירושלמי וכו' כוונת התוס'
שמעית דברי הירושלמי כולו כי ה' קשה להם בלשון הגמרא
במאי דאמר רב גאון עבד וכו' . כי בתפלת הכרייתא
יה לפירוש בתי פנים שאמרו אין עומדין להתפלל לא
מתוך דין וכו' אלא מתוך הלכה פסוקה פירושו הכרייתא
שאסור הוא להתפלל מתוך דין וכו' אלא מתוך הלכה
פסוקה ראשון להתפלל ואין איסור בדבר וכלתו מזה
דמכל מקום ע"כ הוא דאין להתפלל ממש דברי תורה
אף מתוך הלכה פסוקה אלא שאין איסור להתפלל מתוך
הלכה פסוקה ואינו משאר דברי תורה שאסור זהו פירושו
ס' ולפון השני יל' דפירשו אין עומדין להתפלל בשום
אופן בעולם אף לא מתוך דין וכו' אלא מתוך הלכה
פסוקה דוקא לאסור להתפלל בשום אופן אחר כי אם
שילמד תפלה הלכה פסוקה . והנה אופן הראשון יותר
נכון לפי פשוטו . ודאמר לא מתוך דין וכו' דה"ל לקצר
ולומר אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה והי'
כאמ' מיהל דמתוך שאר דברים לא יתפלל אבל לפירוש
הראשון ביאס דלכתפלה לא יעמוד להתפלל אף מתוך
הלכה פסוקה אלא שגשאר דברים יש איסור ובהלכה
פסוקה אין איסור ככ"ל אלא שרשאי אצל ממש דסיים רב
גאון עבד כדרייתא דמלת עבד אינו ביאס ללשון ראשון
דאי פירושו דרב גאון לא התפלל מתוך שום דבר אף מתוך
הלכה פסוקה כמשמעות הכרייתא על זה א כוונת מלת
עבד כוונתו אצל אינו שייך על פסוקא תעשה והי' לי
למימר רב גאון כדרייתא . ואילו לומר שמתוך הלכה
פסוקה התפלל אינו מאי מתפלל אחר שגאון עבד דעבד
כדרייתא הלא לא עבד אף לא כדרייתא דהא כדרייתא
המשמעותי להלכתא אף מתוך הלכה פסוקה לא יתפלל
בכ"ל ודאמר מלת עבד ע"כ מוכח בפירוש השני
דמנה הוא למתפלל מתוך הלכה פסוקה דוקא ושפיר
כופל על זה לשון גבירי מרב אמו עבד ממש כדרייתא
שהתפלל מתוך שכלתא פסוקה דקרא מיהי' קשה מכ"ל
להגמרא ולב גאון אפ"כ כן אמר הגאון דמנה היא
למא